

degree. The further research could be related to the development of a pedagogical system for the formation of research competence of postgraduate students.

Key words: research competence, pedagogical research, methodology, scientific result, competency-based approach, pedagogical technology.

УДК 378:796.03

Наталія Терентьєва

Національний університет біоресурсів і природокористування

ORCID ID 0000-0002-3238-1608

DOI 10.24139/2312-5993/2025.01/141-149

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УНІКАЛЬНОСТІ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ (ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ)

Стаття репрезентує авторське бачення забезпечення унікальності освітньо-професійних програм на прикладі спеціальності Фізична культура і спорт. Окреслено деякі специфічні моменти забезпечення особливості / унікальності освітньої (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програми однієї й тієї ж спеціальності (на прикладі спеціальності Фізична культура і спорт). Метою визначено репрезентацію логіки визначення унікальності освітньої (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програми (на прикладі спеціальності Фізична культура і спорт) в контексті сучасних вимог до їх розроблення.

Виокремлено низку ключових векторів для визначення унікальності програми: регіональні особливості; кількісні та якісні параметри; наявна матеріально-технічна база та ресурсне забезпечення; співпраця з соціальними інституціями на вітчизняному та міжнародному рівнях; змістовий контент стратегії розвитку закладу вищої освіти; змінні фактори. До кожного напрямку автором означено загальний контент та специфіку спеціальності Фізична культура і спорт та надано шляхи окреслення унікальності програми, реалізованої кафедрою фізичної культури та спорту НУБіП України, зокрема у контексті реалізації вітчизняної та міжнародної діяльності. Зауважено, що ОП/ОПП Фізична культура і спорт входить до галузі знань Освіта/Педагогіка (з 30 серпня 2024 року – Освіта), безпосередньо пов'язана з природничими та біологічними науками і забезпечую найбільш ефективну співпрацю з громадами (міськими, селищними, сільськими) через залучення усіх категорій населення до рухової активності, що забезпечує якість життя людини.

Ключові слова: фізична культура і спорт, освітня (освітньо-професійна) програма, особливості (унікальність) програми, якість життя

Постановка проблеми та аналіз актуальних досліджень. Підготовка здобувачів вищої спеціальності фізична культура і спорт наразі в Україні реалізується як у спеціальних закладах вищої освіти (колишні ІнФізи – інститути фізкультури), класичних університетах та ЗВО галузевого / технічного або іншого основного спрямування. Відповідно, спостерігаємо постійне зростання кількості освітніх (освітньо-професійних програм) однієї спеціальності, які покликані забезпечити реалізацію державного стандарту вищої освіти як першого

(бакалаврського) так і другого (магістерського) рівнів вищої освіти, затверджених МОН України. Та ключовою вимогою від НАЗЯВО при проходженні акредитації є фокусування уваги на унікальності освітньої (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програми. І це викликає неоднозначність у тлумаченні та сприйнятті обов'язковості державних стандартів вищої освіти, зокрема через необхідність додавання нових компетентностей та програмних результатів навчання (ПРН), які мали б окреслити унікальність відповідної програми. Неодноразово проходячи процедури акредитації, стикаємося з різним ставленням до такого «оновлення» стандартів з боку окремих експертів, які в якості недоліків або зауважень зазначають наявність і відсутність відповідних доданих компетентностей і ПРН. Хоча маємо зазначити, що чинне «Роз'яснення щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми» (2024) наголошує, що ЗВО розробляє та оновлює стратегію розвитку закладу, а «...мета (цілі) освітньої програми відповідає(ють) її змісту та корелює(ють) з її особливостями; реалізація освітньої програми сприяє втіленню ЗВО його місії...» (Роз'яснення щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми, 2024, с. 13). Тож можемо зробити цілком обґрунтоване припущення про достатність відповідності фокусу програми місії та основним позиціям Стратегії розвитку ЗВО. Проте підкритерій 1.3 передбачає розкриття особливостей освітньої програми (Роз'яснення щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми, 2024, с. 15).

Тож вбачаємо за потрібне виокремити деякі специфічні моменти забезпечення особливості / унікальності освітньої (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програми однієї й тієї ж спеціальності (на прикладі спеціальності Фізична культура і спорт), які б надали змогу привабити здобувачів освітніх послуг до навчання у тому чи іншому закладі вищої освіти. Звісно, не лишаючи поза увагою сталість забезпечення «потенціалу вищої школи (включаючи університетську освіту)» (Терентьева, 2014, с. 7) через рівень кваліфікації та чисельність науково-педагогічних, інженерно-технічних та допоміжних кадрів ЗВО, величину та структуру контингенту студентів, рівень розвитку матеріально-технічної бази, масштаби залучення ресурсів сторонніх організацій, ефективність використання наявних ресурсів, розвиток міжнародних зв'язків тощо (Терентьева, 2014, с. 7).

Методологічну основу дослідження становить комплекс підходів (задачний, діяльнісний, результатний), принципів (науковості,

зв'язку теорії з практикою, активності), методів (застосовано загальнонаукові методи дослідження; проектування та моделювання; контент-аналіз).

Зазначене сприяє досягненню **мети** – репрезентації логіки визначення унікальності освітньої (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програми (на прикладі спеціальності Фізична культура і спорт) в контексті сучасних вимог до їх розроблення.

Виклад основних результатів. Акцентуємо увагу на деяких векторах, які доцільно враховувати визначаючи унікальність програм для спеціальності Фізична культура і спорт навіть під час воєнного протистояння і в умовах невизначеності, в яких Україна перебуває з 2014 року – початком війни. Звичайно, значні зміни в організації освітнього процесу спричинили карантинні обмеження (з 2019 року), тимчасова окупація (первинне або вторинне переміщення закладів освіти) та широка прифронтна зона, в якій перебувають заклади вищої освіти, які продовжують здійснювати освітньо-наукову діяльність за різними спеціальностями в умовах втрати матеріально-технічної бази та інших спроможностей, які забезпечують «потенціал вищої школи».

Так от, виокремлюємо такі вектори, які, на нашу думку, є ключовими для визначення унікальності програми:

- регіональні особливості (наявність релокованих / переміщених закладів вищої освіти; контингент внутрішньо переміщених осіб; категорія громади; додатково для спеціальності Фізична культура і спорт – наявність ДЮСШ та ДЮСК з визначеними видами спорту, які притаманні відповідному регіону, наприклад – біатлон – Чернігівська область, веслування – Вінницька та Миколаївська область та ін.);

- кількісні та якісні параметри (кількість закладів вищої освіти усіх форм власності, їх контингент – студентський та викладацький (відсоток НПП з науковими ступенями та вченими званнями); кількість дубльованих спеціальностей та ОП/ОПП/ОНП тощо; додатково для спеціальності Фізична культура і спорт – кількість майстрів спорту та кандидатів у майстри спорту; тренерський та суддівський склад з відповідними категоріями; участь та перемоги у змаганнях різних рівнів та ін.);

- наявна матеріально-технічна база та ресурсне забезпечення (навчальні корпуси; гуртожитки; лабораторії; устаткування; додаткові бази тощо; наявність сучасної ІТ бази та програмного забезпечення, безкоштовного Wi-Fi тощо); додатково для спеціальності Фізична

культура і спорт – стадіони, басейни, корти, зали-трансформери, устаткування й обладнання, полоси перешкод та ін.);

- співпраця з соціальними інституціями на вітчизняному та міжнародному рівнях, що дає можливість здобуття освіти за програмами подвійних дипломів, залучення фахівців до наукової та освітньої діяльності; академічна мобільність; участь у грантових програмах; можливість додаткового фінансування проектів ЗВО та ОП/ОПП/ОНП; обмін реальним досвідом (а не лише вивчення офіційної інформації, представленої на офіційних сайтах і в соціальних мережах), співпраця з територіальними громадами тощо; додатково для спеціальності Фізична культура і спорт – можливість участі в змаганнях в рамках співпраці закладів, установ, громадських організацій, федерацій та асоціацій, міністерств і відомств та ін.;

- змістовий контент стратегії розвитку закладу вищої освіти;

- змінні фактори (впроваджені в країні та галузі реформи; міграційні процеси та демографічні явища; геополітична та соціально-економічна ситуація; наявна/ можлива співпраця міністерств і відомств; подвійність підпорядкування закладу тощо).

Безперечно, можна додати до переліку й інші вектори та розширити вже запропоновані, та вбачаємо зазначене у цілому достатнім для визначення унікальності ОП/ОПП/ОНП з урахуванням напрацьованого досвіду професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Проте зосередимося на визначенні унікальності ОП спеціальності Фізична культура і спорт, яка реалізується в Національному університеті біоресурсів і природокористування України, і вирізняється з-поміж інших програм.

Ключову особливість / унікальність усіх ОП/ОПП/ОНП НУБІП України визначає стратегічний документ – Програма розвитку університету «Голосіївська ініціатива – 2025» (Голосіївська ініціатива – 2025). Зокрема такі його положення, як от: забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців для суб'єктів підприємництва в різних сферах економіки та суспільного життя в контексті розвитку наук про життя, охорони природи / навколишнього середовища, поліпшення екологічних умов життя людини, охорони здоров'я (включаючи забезпечення повноцінного розвитку молоді, охорона і зміцнення її фізичного, психічного та духовного здоров'я; утвердження здорового способу життя) та положень сталого розвитку суспільства (Голосіївська ініціатива – 2025).

Окремі аспекти, присвячені питанням сталого розвитку суспільства окреслені в попередніх авторських публікаціях (Терентьєва, 2019; Терентьєва, 2017; 2020; Terentieva, Yashnyk, Kostrytsia, 2022), зокрема і питання розвитку територіальними громадами (Терентьєва, 2017; Terentieva, Yashnyk, Kostrytsia, 2022) як однієї з Цілей сталого розвитку (Цілей Сталого Розвитку). А це є актуальними для забезпечення розвитку Української держави, зокрема й через розвиток аграрних, технічних, біологічних, економічних, юридичних, природничих, педагогічних, історичних, філософських, географічних, фізико-математичних наук тощо. Зауважимо, що ОП/ОПП Фізична культура і спорт входить до галузі знань Освіта/Педагогіка (з 30 серпня 2024 року – Освіта), безпосередньо пов'язана з природничими та біологічними науками і забезпечую найбільш ефективну співпрацю з громадами (міськими, селищними, сільськими) через залучення усіх категорій населення до рухової активності, що забезпечує якість життя людини (а це питання її особистої відповідальності (Терентьєва, 2021). Нижче окреслимо більш детально цей зв'язок з урахування міжнародного напрямку співпраці.

Місію НУБІП України визначено в такий спосіб: «створювати, систематизувати, зберігати і поширювати сучасні наукові знання для покращення якості життя людей; готувати фахівців європейського і світового рівня інтелектуального та особистісного розвитку» (Про Університет. Національний університет біоресурсів і природокористування України). У межах провадження міжнародної діяльності (в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури) за ініціативи автора публікації, підтримки міжнародних відділів обох університетів та Erasmus координатора від турецької сторони підписано угоду між НУБІП України та Eskişehir Technical University (Туреччина) щодо можливостей реалізації програми «Learning mobility for higher education students and staff between EU Member States and third countries associated to the Programme and third countries not associated to the Programme», що дає змогу реалізувати місію закладу в контенті підготовки фахівців європейського та світового рівня саме з програми Фізична культура і спорт.

Підготовці фахівців європейського і світового рівня інтелектуального та особистісного розвитку сприяє також участь науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти у різних міжнародних програмах, зокрема в тих, які є доступними для сфери фізичного виховання (фізичної культури) і спорту. Одним з можливих

варіантів є програма Модуль Жан Моне, у підготовці проектної заявки якої брала участь і авторка цієї статті. Наведемо узагальнений опис проекту, який повною мірою відображає унікальність (особливість) освітньо-професійної програми «Фізична культура і спорт», яку реалізує кафедра фізичної культури і спорту НУБіП України. Опис надається за погодженням з усіма членами робочої групи:

<... На сучасному етапі розвитку Української держави відбувається адаптація громадян до нового територіального устрою, зокрема до специфіки діяльності територіальних громад. Усього в Україні затверджено 1469 територіальних громад (станом на 2024), один з напрямів діяльності яких передбачає залучення дітей та молоді до рухової активності.

Грунтуючись на вихідних положеннях Хартії Європейського Союзу про основоположні права, зазначимо основоположні для проекту: принцип рівності; повага до прав людини і цінностей свободи, солідарності та безпеки; людська гідність; право на життя; недопущення дискримінації; рівноправність жінок та чоловіків; права дитини; інтеграція інвалідів; охорона здоров'я; свобода пересування та проживання.

Будучи однією з Європейських країн Україна ґрунтує життєдіяльність на європейських цінностях, зокрема принципу рівності – доступності дітей та молоді різних територіальних громад (міських, селищних, сільських) до здійснення рухової активності – що покликаний забезпечити авторський проект. Сфера фізичної культури та спорту передбачає активне залучення дітей та молоді до рухової активності, що значною мірою сприяє покращенню їх фізичного та ментального здоров'я; забезпечує фізкультурно-оздоровчий рекреаційний ефект; є складовою комплексної реабілітації для осіб, які зазнали моральних і фізичних збитків внаслідок російського вторгнення.

Стратегія сталого розвитку та Глобальні цілі (Цілі сталого розвитку) передбачають, зокрема, досягнення гендерної рівності; міцного здоров'я; зменшення нерівності; сталий розвиток міст і громад; мир та справедливість; партнерство заради сталого розвитку. Освітні програми підготовки фахівців спеціальності Фізична культура і спорт в якості привабливості для здобувачів освіти пропонують акцентування уваги на підготовці фахівців зазначеної галузі, які здатні забезпечити повноцінний доступ членів територіальних громад до рухової активності засобами фізичної культури і спорту. Зазначене

цілком узгоджується з європейськими цінностями та глобальними цілями, що дозволяє вбачати проект таким, що відповідає такому пріоритету Програми ЄС Еразмус+ : участь у демократичному житті, спільні цінності та залучення до життя громад.

До участі у проекті передбачається залучення представників територіальних громад України, які висловлять бажання до співпраці шляхом підписання додаткових угод. Проектом передбачається впровадження в освітній процес Національного університету біоресурсів і природокористування України навчальної дисципліни «Організація рухової активності дітей та молоді в територіальних громадах» ... >

Маємо зазначити, що частково представлена пропозиція дозволяє нівелювати такі негативні тенденції, зокрема: «... зміна звичного соціально-активного формату життєдіяльності людей у країнах світу на переважно дистанційний (онлайн) формат спілкування та виконання виробничих і соціальних функцій; існуюча упродовж кількох останніх років складна внутрішня суспільно-політична ситуація на частині території держави, викликана агресією з боку росії; несприятлива соціально-демографічна ситуація в країні, зменшення кількості випускників загальноосвітніх шкіл, суттєве зниження рівня підготовки учнів у середній загальноосвітній школі; продовження відтоку випускників українських шкіл до навчання за кордоном, приваблива соціальна та інвестиційна політика щодо студентства з боку країн-сусідів» (окреслені в Голосіївській ініціативі – 2025) (Голосіївська ініціатива – 2025).

Висновки. Таким чином унікальність зазначеної освітньої програми враховує такі вектори: регіональні особливості (міська громада; наявність переміщених ЗВО; працюючи ДЮСШ і ДЮСК, проте з незначним відсотком бажуючих вступити до вітчизняних ЗВО, оскільки найкращі спортсмени вже у віці 14-16 років мають укладені контракти з іноземними клубами); кількісні та якісні параметри (значна кількість дубльованих спеціальностей (Фізична культура і спорт) та ОП/ОПП/ОНП у ЗВО м. Київ, що спричиняє необхідність не лише тимчасового залучення фахівців високої кваліфікації й категорії (НПП; майстри спорту та кандидати у майстри спорту; тренерський та суддівський склад; що забезпечує не лише участь, а й перемоги у змаганнях різних рівнів та ін.), а й створення умов для їх професійної діяльності та заохочення, наприклад через систему рейтингування та преміювання, оплачуваних відряджень професійного профілю тощо); наявна матеріально-технічна

база та ресурсне забезпечення (навчальні корпуси; гуртожитки; закупівля обладнання та устаткування; можливість використання додаткових баз (наприклад, басейну) та ін.; максимально ефективного використання наявних ресурсів, зокрема можливостей Голосіївського парку та Зеленої зони Університету); співпраця з соціальними інституціями, зокрема співпраця з територіальними громадами, вітчизняними та світовими інституціями освітнього, наукового та професійного характеру; змістовий контент стратегії розвитку закладу вищої освіти (Голосіївська ініціатива – 2025); змінні фактори (реформи; міграційні процеси та демографічні явища; геополітична та соціально-економічна ситуація тощо).

ЛІТЕРАТУРА

- 17 Цілей Сталого Розвитку. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/> (17 Sustainable Development Goals. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/>).
- Голосіївська ініціатива – 2025. URL: <https://nubip.edu.ua/node/3980> (Holosiivska Initiative – 2025. URL: <https://nubip.edu.ua/node/3980>).
- Про Університет. Національний університет біоресурсів і природокористування України. Офіційний сайт. URL: <https://nubip.edu.ua/about> (About the University. National University of Life Resources and Environmental Management of Ukraine. Official website. URL: <https://nubip.edu.ua/about>).
- Роз'яснення щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми: методичний посібник (2024). Київ: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. (*Explanations on the application of criteria for assessing the quality of an educational program: a methodological manual*. Kyiv: National Agency for Quality Assurance in Higher Education).
- Терентьева, Н.О. (2019). Генеза паролімпійського руху в контексті основних положень Людського розвитку. *Педагогічний альманах*, 44, 220-227 (Terentieva, N.O. (2019). The Genesis of the Paralympic Movement in the Context of the Basic Provisions of Human Development. *Pedagogical Almanac*, 44, 220-227).
- Терентьева, Н.О. (2014). Модерність навчально-наукової діяльності. *Освіта: Всеукраїнський громадсько-політичний тижневик*, 29(5620), 7 (Terentieva, N.O. (2014). Modernity of educational and scientific activity. *Education: All-Ukrainian public and political weekly*, 29(5620), 7).
- Терентьева, Н.О. (2021). Підтримання рухової активності як прояв особистої і державної відповідальності за якість здоров'я. *Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти: тези VII Міжнародної науково-практичної конференції (23 квітня 2021 року, м. Чернігів)*. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.В., сс. 87-90 (Terentieva, N.O. (2021). Maintaining physical activity as a manifestation of personal and state responsibility for the quality of health. *Modern problems of training and professional improvement of education workers: Proceeding of the VII*

International Scientific and Practical Conference (April 23, 2021, Chernihiv). Cherkasy: Publisher Chabanenko Yu.V., pp. 87-90

- Терентьева, Н.О. (2020). Розвиток громад в контексті забезпечення здоров'язбереження (цілі сталого розвитку). *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*, 7, 181-187 (Terentieva, N.O. (2020). Community development in the context of health care (sustainable development goals). *Scientific Bulletin of the Flight Academy. Series: Pedagogical Sciences*, 7, 181-187).
- Терентьева, Н.О. (2017). *Цілі розвитку тисячоліття: освітянський контент: навчальний посібник*. Вид. 2-ге, допов. і перероб. Черкаси : ФОП Чабаненко Ю.А. (Terentieva, N.O. (2017). *Millennium Development Goals: Educational Content: Textbook*. Cherkasy: FOP Chabanenko Yu.A.).
- Terentieva, N., Yashnyk, S., Kostrytsia, N. (2022). Medical and humanitarian dimension of the territorial communities development: goal 3 of sustainable development goals (before war 2022). In: *Scientific views on the structural reconstruction of the regions / Monograph*. Opole: Academy of Applied Sciences Academy of Management and Administration in Opole, pp. 43-50.

SUMMARY

Terentieva Nataliia. Ensuring the uniqueness of educational and vocational programs (applicable aspect).

The article represents the author's vision of ensuring the uniqueness of educational and professional programs using the example of the specialty Physical Culture and Sports. Some specific points of ensuring the peculiarity / uniqueness of the educational (educational and professional / educational and scientific) program of the same specialty (using the example of the specialty Physical Culture and Sports) are outlined. The goal is to represent the logic of determining the uniqueness of the educational (educational and professional / educational and scientific) program (using the example of the specialty Physical Culture and Sports) in the context of modern requirements for their development.

A number of key vectors are identified for determining the uniqueness of the program: regional features; quantitative and qualitative parameters; available material and technical base and resource support; cooperation with social institutions at the domestic and international levels; content of the development strategy of a higher education institution; variable factors. For each direction, the author defines the general content and specifics of the specialty Physical Culture and Sports and provides ways to outline the uniqueness of the program implemented by the Department of Physical Culture and Sports of the NULES of Ukraine, in particular in the context of the implementation of domestic and international activities. It is noted that the EP (Educational Program) / EPP (Educational and Professional Program) Physical Culture and Sports is part of the field of knowledge Education/Pedagogy (since August 30, 2024 – Education), is directly related to natural and biological sciences and provides the most effective cooperation with communities (urban, rural, rural) through the involvement of all categories of the population in physical activity, which ensures the quality of human life.

Key words: physical culture and sports, educational (educational and professional) program, features (uniqueness) of the program, quality of life